

گروه ویژه اقدام مالی: پیشگیری از پول شویی و تامین مالی تروریسم

فخرالدین سلطانی^۱

تاریخ دریافت: ۹۹/۳/۲۱

تاریخ پذیرش: ۹۹/۷/۵

چکیده

زمینه و هدف: توجه جامعه بین‌المللی به پیشگیری از پول شویی و تامین مالی تروریسم منجر به شکل‌گیری نهادهای بین‌المللی متعددی چون کنوانسیون وین و پالمو شد که اوج آنها در گروه ویژه اقدام مالی (اف.ای.تی.اف) متبلور شد. هدف اصلی این نهاد با تاکید بر مفاهیمی چون «مشاری خود را بشناس» و نظریه «ثبات مبتنی بر شفافیت» ایجاد سازوکارهای افزایش همکاری میان دولتها بود. هدف این مقاله پس از مطالعه اجمالی تاریخچه پولشویی و کنوانسیون‌های وین و پالمو و ارتباط پول شویی با تامین مالی تروریسم، بررسی اهداف و عملکرد اف.ای.تی.اف با تاکید بر پیشنهادها و اصلی این نهاد به کشورهای عضو می‌باشد. در این مسیر، سابقه و چالش‌های همکاری میان این نهاد و ایران نیز مورد مطالعه قرار گرفته است.

روش تحقیق: تحقیق حاضر بر اساس روش توصیفی و تحلیلی و بر پایه اسناد و منابع کتابخانه‌ای نگاشته شده است و در این راستا، مقررات و اسناد بین‌المللی در رابطه با پیشگیری از پول شویی و تامین مالی تروریسم بررسی شده است.

یافته‌ها و نتیجه‌گیری: نتایج تحقیق حاکی از آن است که دولت‌ها به دلایل سیاسی، ایدئولوژیک و به خصوص موانع حاکمیتی، برخورد متفاوتی با موضوع پیشگیری از پول شویی و تامین مالی تروریسم دارند. این دلایل ریشه در تفسیر دولت‌ها از اهداف و اصول اف.ای.تی.اف نیز دارد.

واژگان کلیدی: گروه ویژه اقدام مالی (اف.ای.تی.اف)، پیشگیری از پول شویی، پیشگیری از تامین مالی تروریسم.

۱. استادیار گروه روابط بین‌الملل، واحد کرج، دانشگاه آزاد اسلامی، کرج، ایران. نویسنده مسئول: -fakhred-
dinsoltany@gmail.com

۱- مقدمه

واژه پول شویی^۱ اشاره به فعالیت مجرمانه‌ای دارد که به صورت سازمان یافته صورت می‌گیرد. به عبارت دیگر، پول شویی عملی است که در آن، پولی که از راه‌های غیرقانونی چون قاچاق مواد مخدر، فعالیت‌های تروریستی و دیگر جرم‌های جدی به دست آمده است، از طریق فرایندهای مشروع تبدیل به پول قانونی شود (رفیعی شمس‌آبادی، ۱۳۸۷: ۱). فرایند پول شویی دارای سه مرحله است که ممکن است به صورت همزمان یا مجزا انجام گیرند. استقرار، اولین مرحله در تطهیر پول می‌باشد. در این مرحله، مبلغ قابل توجهی پول غیرقانونی وارد نظام سرمایه‌گذاری می‌شود و در دسترس‌ترین شیوه تبدیل پول به کالاهایی است که قابل ردیابی نیستند. استتار یا لایه‌بندی، مرحله دوم می‌باشد که در آن، با پیچیده کردن فرایند سرمایه‌گذاری سعی می‌شود منابع کسب پول به دست آمده پنهان شده و امکان حسابرسی آن وجود نداشته باشد. و مرحله سوم، ادغام می‌باشد که در آن، پول غیرقانونی در چرخه فعالیت‌های تجاری قانونی و مالیاتی قرار می‌گیرد و به این ترتیب، منبع کسب آن در هر فعالیتی در آینده پنهان باقی می‌ماند (صدیق و صدیق، ۱۳۸۷: ۱۱۰).

سه شیوه اصلی برای ادغام پول رایج است. اول اینکه پول در یک شرکت خصوصی در کشوری دیگر سرمایه‌گذاری می‌شود و شرکت‌های خارجی می‌توانند در قبال این پول، وام‌هایی را به پول شوها در کشور مبدأ اختصاص دهند. در شیوه دوم، صورت حساب و فاکتورهای جعلی برای واردات صادرات ساخته می‌شوند. شرکت واردات و صادرات در زمان پرداخت، ارزش بسیار بالایی برای صادرات تعیین می‌کند و این پول به همراه پول کثیف از شرکتی به شرکت دیگر وارد نظام پولی می‌شود. و در شیوه سوم، پول کثیف به صورت سپرده در بانکی قرار می‌گیرد و سپس، از طریق سیستم الکترونیک انتقال پول به بانک دیگری منتقل می‌شود و از آنجا که در روز حجم بی‌شماری انتقال پول به صورت الکترونیک صورت می‌گیرد، ردیابی آن مشکل می‌شود (مولینگ و اسمیت^۲، ۲۰۰۸: ۲).

هرچند امروزه اهداف اساسی پول شویی تفاوت چندانی با چند دهه قبل ندارد، با این حال

1. Money Laundering
2. Mulig & Smith

در زمان حاضر جایگاه خاصی در فضای تکنولوژی پیشرفته به دست آورده است. ماهیت عمل مجرمانه پول شویی مهمترین بُعد این جرم نیست، بلکه مشکل اساسی ابزاری است که پول شویی در اختیار مجرمان قرار می‌دهد تا بتوانند به فعالیت مجرمانه خود ادامه دهند. یکی از مهمترین نگرانی‌هایی که کشورها به آن توجه دارند، بحث تامین مالی تروریسم از طریق پول شویی است. این امر از دو حیث نگران کننده است. اول اینکه درآمد حاصله از فعالیت‌های تروریستی از راه پول شویی وارد نظام مالی کشورها شود و دوم اینکه پول تطهیر شده به صورت غیرقابل ردیابی در فعالیت‌های آینده تروریستی مورد استفاده قرار گیرد. این نگرانی به خصوص پس از حملات تروریستی یازده سپتامبر سال ۲۰۰۱، چه در سطح ملی کشورها و چه در سطح بین‌المللی به شدت افزایش یافت تا جایی که تلاش‌های بین‌المللی گسترده‌ای برای جلوگیری از پول شویی و به تبع آن، تامین مالی تروریسم صورت گرفت. از مهمترین تلاش‌های بین‌المللی برای مقابله با پول شویی و تامین مالی تروریسم، گروه ویژه اقدام مالی^۱ (اف.ای.تی.اف) بوده است. مقاله پیش رو به مطالعه ارتباط پول شویی و تامین مالی تروریسم و اقدام‌های اف.ای.تی.اف پرداخته و نقاط اختلاف و توافق ایران و این سازوکار بین‌المللی مورد بررسی قرار گرفته است.

۲- پیشینه پژوهش

در مورد پولشویی آثار متعددی وجود دارد که به چند مورد از آنها اشاره می‌کنیم؛ عالی پور در تحقیقی تحت عنوان «پول شویی؛ تهدیدی علیه امنیت ملی»، از پولشویی به عنوان پدیده‌ای سازمان یافته نام می‌برد که از طریق واسطه‌های الکترونیکی تحقق می‌یابد. او در این تحقیق بر این باور است که استقرار و استتار عواید حاصل از جرم عمدتاً از طریق بانک‌ها و سایر مؤسسات مالی صورت می‌گیرد و در مرحله ادغام همچون توری، سراسر سیستم مالی و اقتصادی را در بر گرفته و آلوده می‌کند. این آلودگی در نهایت امنیت اقتصادی را با خطر جدی مواجه می‌سازد. پول شویی همچنین در امتداد زنجیره اقدامات مجرمانه و بهره‌های ناشی از آن قرار دارد. هدف نویسنده، تبیین تأثیر شگرف پول شویی بر امنیت ملی با تأکید بر

1. Financial Action Task Force (FATF)

جرمانگاری دقیق و کارشناسی شده آن است تا به این واسطه نه فقط عامل بازدارنده جرایم مقدم بر آن شود، بلکه از مشتبه‌شدن روابط تجاری و بانکی در هاله‌ای از مفاهیم متضاد (مشروع و نامشروع) جلوگیری کند.

رضایانی در تحقیق خود تحت عنوان «ارزیابی مدل پول‌شویی واکر در اقتصاد مواد مخدر ایران» استدلال می‌کند که وجوه حاصل فعالیت‌های مجرمانه در اقتصاد جهان به اندازه‌ای افزایش یافته که حجم سالانه آن از مجموع تولید ناخالص بسیاری از کشورهای بزرگ جهان سبقت گرفته است. ورود این حجم پول در اقتصاد هر کشوری می‌تواند کارایی و اثربخشی سیاست‌های اقتصادی را با مشکل مواجه کند. به همین دلیل، او بر این باور است که امروزه تصویب و اجرای قوانینی علیه پول‌شویی گروه‌های سازمان‌یافته جنایی برای تمامی دولت‌ها یک ضرورت است، اما پیش از آن باید از میزان پول تطهیر شده تخمینی وجود داشته باشد. او در تحقیق خود مدل پول‌شویی جان واکر که به مدل استرالیایی موسوم است را تشریح کرده و سپس، به برخی ایرادات وارد بر آن با تاکید بر شرایط اقتصادی ایران می‌پردازد.

ابوالحسنی هستیانی و دانیالی در تحقیق خود تحت عنوان «تدوین الگوی راهبردی پیشگیری از پول‌شویی در ساختار بانکی کشور (مطالعه موردی بانک صادرات ایران)» به موضوع مبارزه با پولشویی و استانداردهای آن در ابعاد بین‌المللی و داخل کشورها می‌پردازند و بر این باور هستند که گروه اقدام مالی و حتی بانک تسویه بین‌المللی با عنایت به این استانداردها، به رتبه‌بندی بانکها و سبک‌های مترتب بر آن در کشورها مبادرت می‌نمایند. این استانداردها سیستم‌های بانکی هر کشور را بر آن می‌دارد تا با پیاده‌سازی نظامات و دستورالعمل‌های مرتبط با قوانین مبارزه با پول‌شویی خود در جهت استانداردهای مذکور حرکت نمایند و هم مسیر را برای مراودات بین‌المللی هموار نمایند. با عنایت به استانداردهای موجود، نویسندگان در پی تدوین الگویی برای بانک صادرات ایران با روش پیمایشی هستند. آنها نتیجه می‌گیرند که اقدامات بعمل آمده در خصوص پیشگیری و مبارزه با پول‌شویی، با استانداردهای بین‌المللی تدوین شده توسط گروه مالی، انطباق کامل ندارد.

کیانی‌زاده و بکی حسکویی در پژوهش خود تحت عنوان «بررسی زمینه‌های پولشویی و تأثیرات آن بر رشد اقتصادی در ایران» پس از تعریف مفهومی پولشویی استدلال می‌کنند

که مهمترین موانع و مشکلاتی که پولشویی برای اقتصاد به وجود می‌آورد، عبارتند از ایجاد اختلال در سیاستگذاری‌های کلان کشور، تضعیف بخش خصوصی، ایجاد موانع برای خصوصی‌سازی، افزایش نرخ تورم، تضعیف یکپارچگی و تمامیت بازارهای مالی، افزایش ریسک اعتبار، اختلال در سرمایه‌گذاری درازمدت داخلی و خارجی، افزایش فعالیت‌های زیرزمینی، تسهیل در سودآوری فعالیت‌های مجرمانه، افزایش هزینه‌های دولت و فرار سرمایه. سپس، به زمینه‌های جرم پولشویی در ایران پرداخته و مهمترین آنها را فساد اقتصادی، قاچاق کالا و مواد مخدر و عدم نظارت کافی بر نظام مالی کشور می‌دانند.

یآوری بافقی و رحیمی در تحقیق خود تحت عنوان «بررسی تاثیر رویکرد اطلاعات محوری بر جرم‌یابی پول شویی» با تاکید بر رویکرد اطلاعات محوری پلیس، مزیت‌های آن را مدیریت منابع، افزایش سرعت و دقت عملیات پلیسی و افزایش اعتماد عمومی نسبت به پلیس می‌دانند و این رویکرد را در حوزه‌های مختلف مانند جرم‌یابی، پیش‌بینی روندهای جرم‌زای سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و پیشگیری از جرم کارآمد می‌دانند. آنها در پایان به این نتیجه می‌رسند که رویکرد اطلاعات محوری پلیس در جرم‌یابی پولشویی در ابعاد اطلاعات بانکی و مالی، اطلاعات اقدامات فنی مخابراتی و فضای مجازی، اطلاعات بانک‌های درون‌سازمانی و اطلاعات بانک‌های اطلاعاتی برون‌سازمانی کارآمد بوده و تاثیر پیشگیرانه قابل توجهی داشته‌اند. آنچه از پیشینه پژوهش بر می‌آید این است که مطالعات قابل توجهی در مورد پولشویی در ایران صورت گرفته است و در داخل این مطالعات به بحث گروه ویژه اقدام مالی هم پرداخته شده است. اما به اهداف و خواسته‌های گروه ویژه اقدام مالی از کشورهای عضو و ارتباط آن با پول شویی و تامین مالی تروریسم به صورت مستقیم پرداخته نشده است. در خصوص ایران نیز اغلب به دلایل مخالفت با موافقت گروه‌های ذینفع با عضویت در آن توجه شده و مفاد درخواستی گروه ویژه اقدام مالی مورد بررسی قرار نگرفته‌اند.

۳- چهارچوب مفهومی

ادبیات گسترده‌ای در خصوص پول شویی شکل گرفته است. اما یکی از شاخص‌ترین

دیدگاه‌هایی که وجود دارد و اساس فعالیت‌های بین‌المللی برای ممانعت از پول‌شویی و همچنین، تامین مالی تروریسم را شکل داده است، مفهوم «مشتری خود را بشناس»^۱ می‌باشد. این مفهوم که ریشه در سیاست‌گذاری‌های بین‌المللی برای مقابله با پول‌شویی دارد، جایگاه ویژه‌ای در تلاش‌های مقابله با پول‌شویی و تامین مالی تروریسم به دست آورد. به عنوان یک سیاست، «مشتری خود را بشناس»، نهادهای مالی در بیشتر کشورها را بر آن می‌دارد تا موکلین یا مشتری‌های خود و همچنین، مشروعیت مراودات مالی آنها را مورد بررسی و شناسایی قرار دهند. پس، این مفهوم اشاره به سیاستی دارد که دربرگیرنده اعمالی است که در آنها، فعالیت‌های مالی مشتری‌های موسسه‌های مالی مورد بررسی قرار گرفته و نقاط مبهم آنها مورد شناسایی قرار می‌گیرند. بر این اساس، موسسات مالی باید اطمینان حاصل کنند که مشتری‌های آنها منابع مالی خود را از راه‌های غیرقانونی به دست نیاورده‌اند و در جهت فعالیت‌های غیرقانونی چون تامین مالی تروریسم مورد استفاده قرار نخواهند داد (راوه^۲، ۲۰۱۷: ۱۴۲).

به عبارت دیگر، «مشتری خود را بشناس» دلالت بر هر اقدام ضروری دارد که از طریق آن، بانک‌ها و موسسه‌های مالی از واقعی بودن هویت مشتریان خود اطمینان حاصل کنند. این اقدام‌ها از طریق بررسی مدارک هویتی و مالی صورت می‌گیرد که مشتریان موسسه‌های مالی در اختیار آنها قرار می‌دهند. بررسی واقعی بودن هویت در برگیرنده شناسایی و راستی‌آزمایی مدارک شناسایی، چهره، اسناد متعلق به مشتری، اطمینان از صحت آدرس داده شده و دانش شناسایی بیومتریک می‌باشد^۳. قوانین مربوط به «مشتری خود را بشناس» از سال‌ها قبل در نشست‌های سیاسی بین‌المللی و ملی مطرح بود، اما در سال ۲۰۰۱ به عنوان بخشی از قانون پاتریوت^۴ با قدرت بیشتری مطرح و تسریع شدند که هدف از آن، محدود کردن فعالیت‌های

---

1. Know Your Customer (KYC)

2. Raweh

3. thalesgroup.com

۴. قانون میهن‌پرستی یا «Patriot Act» اشاره به به لایحه‌ای دارد که پس از حملات ۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱ در کنگره آمریکا مطرح شد و پس از تایید کنگره، به امضای رئیس‌جمهور وقت آمریکا رسید. تاکید این لایحه بر تروریسم و تامین مالی آن بود.

تروریستی بود. قوانین «مشتری خود را بشناس» سازوکاری بود که قوانین مربوط به حفظ اسرار مشتری در خصوص تعاملات بانکی که در دهه هفتاد به تصویب رسیدند را تغییر داد.^۱ نقطه ضعف این سیاست را در این می دانند که هیچ نقطه پایانی برای مشخص کردن حجم اطلاعات مورد نیاز برای جلوگیری از پول شویی وجود ندارد (راوه^۲، ۲۰۱۷: ۱۴۲).

مفهوم «مشتری خود را بشناس» با نظریه «ثبات مبتنی بر شفافیت»^۳ در اقتصاد ارتباط دارد. بر اساس این نظریه، تفاوت‌های ملی در الزامات نظم‌دهنده به امور مالی منجر به نتایج منحرف کننده می‌شوند. بنابراین، قواعدی که در سطح جهانی میان گروه‌های تخصصی ایجاد می‌شوند و دربرگیرنده سیاست‌گذاری‌های مالی گسترده و شبکه‌های حمایتی هستند، می‌توانند منجر به نتایج قابل قبول شوند. این موارد در کنار هم می‌توانند منجر به رویه‌هایی شوند که مبتنی بر فهم مشترک از مسئله و راه‌حل در میان کشورها هستند. نظریه ثبات مبتنی بر شفافیت استدلال می‌کند شفافیت و نبود اسرار، اختصاص منابع کارآمد را از طریق کاهش عدم تقارن در اطلاعات تسهیل می‌کند (راوه، ۲۰۱۷: ۱۴۲). قانون‌گذاری در حوزه پیشگیری از پول شویی و تامین مالی تروریسم ریشه در استدلال‌های حامیان سیاست‌های «مشتری خود را بشناس» و نظریه ثبات مبتنی بر شفافیت دارد. اوج این تلاش‌ها در حوزه بین‌المللی در گروه اف.ای.تی.اف متبلور شد که خود به عنوان قویترین سازوکار بین‌المللی مقابله با پول شویی و تامین مالی تروریسم عمل می‌کند. در ادامه بحث، پس از اشاره به ارتباط بین قانونگذاری پول شویی و تامین مالی تروریسم، به بررسی سازوکار اف.ای.تی.اف و ارتباط آن با ایران و پیامدهای آن می‌پردازیم.

۴- قانون‌گذاری پول شویی و تروریسم

سابقه پول شویی را می‌توان متعلق به زمانی دانست که بشر متوجه شد می‌تواند از راه‌های غیرقانونی کسب سود کند. «قانون کنترل پول شویی» آمریکا در سال ۱۹۸۶ اولین قانونی بود که در این زمینه وضع شد و بیشترین تمرکز آن بر درآمدهای حاصله از راه قاچاق مواد

1. fin.plaid.com

2. Raweh

3. Transparency-Stability Theory

مخدر بود (صادقی، ۱۳۷۷: ۳۴۷). در سال ۱۹۸۷، فرانسه پول شویی را طبق قانون جرم اعلام کرد و مجازات‌هایی را برای افرادی که در این امر مشارکت دارند، تعیین کرد (صدیق و صدیق، ۱۳۸۷: ۱۰۷). ویژگی خاص قانون ضد پول شویی فرانسه این بود که طیف گسترده‌ای از مشاغل در حوزه‌های سرمایه‌گذاری، بانکداری، حسابداری و بسیاری از مشاغل قانونی را دربر گرفت.

از اوائل دهه ۹۰، نهادهای متعددی برای نظارت بر عملکرد شرکت‌های دولتی و خصوصی ایجاد شد (مولر و همکاران^۱، ۲۰۰۷: ۴۹۱). فدراسیون بین‌المللی حسابداران (ایفک^۲) سعی کرده است تا فضایی را ایجاد کند که کشورهای عضو بتوانند روابط همکاری جویانه‌ای در این زمینه داشته باشند. مهمترین فعالیت ایفک، ایجاد استانداردهای بین‌المللی با شفافیت بالا است تا از آن طریق، حساب‌رسان بتوانند اقدام به حسابرسی منظم و هماهنگ کنند.^۳ از میان نهادهای شکل گرفته، مهمترین نهادهای بین‌المللی مقابله با پول شویی عبارتند از کنوانسیون‌های بین‌المللی مبارزه با جرایم سازمان یافته بین‌المللی (پارمو)، و اف.ای. تی. اف. که در ادامه بحث، به طور مجزا به هر یک از آنها می‌پردازیم. نهادهای نام‌برده ریشه در این فهم مشترک دولت‌ها داشتند که برای جلوگیری از پول شویی، همکاری امری اجتناب‌ناپذیر است. این کاملاً روشن است که اگر تروریست‌ها دسترسی به منابع مالی چه مشروع و چه غیرمشروع داشته باشند، جهان تبدیل به مکانی ناامن خواهد شد. قطعنامه‌های ۱۳۳۳ و ۱۳۷۳ شورای امنیت سازمان ملل از دولت‌های عضو می‌خواهند تا جلوی منابع مالی تمام گروه‌های تروریستی جهان را ببندند. ماده ۷ بند ۱ کنوانسیون پارمو نیز اعلام می‌کند همه دولت‌ها باید واحد اطلاعات مالی تاسیس کنند که بتواند در سطح ملی اقدام به جمع‌آوری، تحلیل و انتشار اطلاعات در خصوص پول شویی و جرایم مرتبط با آن کند (کنوانسیون پارمو، ۲۰۰۰).

بدین منظور، آنها اقدام به ایجاد نهادهایی زیر نظر گروه اگمنت^۴ کردند تا برنامه‌های ضد

1. Muller et al

2. International Federation of Accountants (IFAC)

3. ifac.org

4. Egmont Group (1995)

پول شویی را هدایت کرده و مبادله اطلاعات میان نهادهای مالی و قضایی را فراهم سازند. این نهادها تحت عنوان واحدهای اطلاعاتی مالی^۱ شناخته می‌شوند. این واحدها نه تنها تبدیل به نقطه مرکزی فعالیت‌های ضد پول شویی شدند، بلکه تبدیل به بازوی عملیاتی سی.اف.تی شدند، زیرا پول شویی و منابع مالی تروریسم به شدت در هم تنیده شده بودند و به همین دلیل، اشتراک اطلاعات میان واحدهای مالی اطلاعاتی برای قطع جریان پول میان سازمان‌های تروریستی، امر مهمی است. با حمایت کمیته باسل^۲ در خصوص نظارت بانکی^۳، ناظران مالی در سراسر جهان باید بر بخش‌های مالی کنترل داشته باشند تا اطمینان حاصل کنند مورد سوءاستفاده تروریست‌ها قرار نخواهند گرفت. واحدهای اطلاعاتی مالی به عنوان مرکزی ملی برای تحلیل تعامل‌های مشکوک، اطلاعات مربوط به پول شویی که به طور خاص ممکن است با تامین مالی تروریسم مرتبط باشند را مورد بررسی و تحقیق قرار می‌دهند. این واحدها باید قادر باشند تا اطلاعاتی از گزارش‌های موسسات مالی به دست بیاورند و دسترسی منظم به اطلاعات مالی، اجرایی و قضایی داشته باشند. گروه‌های مالی اطلاعاتی باید تقاضای عضویت در گروه اگمنت کنند. عضویت به چهار شکل انجام می‌گیرد که عبارتند از مدل قضایی، مدل حقوقی، مدل اجرایی و مدل چندگانه؛ که همگی در حوزه جمع‌آوری اطلاعات فعال خواهند بود.^۴

همکاری‌های بین‌المللی در این حوزه بر دو عنصر اصلی ایجاد نظام قضایی قوی و تبادل اطلاعات پلیسی استوار است. اولین سازوکار حقوقی بین‌المللی که در سال ۱۹۸۸ برای جلوگیری از پول شویی ایجاد شد، کنوانسیون سازمان ملل برای جلوگیری از قاچاق داروهای

---

1. Financial Intelligence Units (FIUs)

۲. کمیته باسل مرکب است از نمایندگان ارشد بانک‌های مرکزی تعدادی از کشورهای گروه ده است که معمولاً هر سه ماه یک بار توسط بانک تسویه‌های بین‌المللی به عنوان دبیرخانه دائمی آن در شهر باسل سوئیس تشکیل می‌گردد و به همین دلیل به کمیته باسل معروف شده‌است. کمیته باسل دارای قدرت قانونی نیست، ولی اکثر کشورهای عضو آن بطور ضمنی موظف به اجرای توصیه‌های آن هستند. از مهمترین اقدامات کمیته باسل، تهیه و انتشار اصول پایه در نظارت بانکی کارآ و مؤثر و همچنین، مقررات مربوط به کفایت سرمایه‌است. (ibena.ir.)

3. Basel Committee on Banking Supervision

4. egmontgroup.org

مخدر و روانگردان بود که با نام کنوانسیون وین^۱ شناخته می‌شود. این کنوانسیون ۳۴ ماده‌ای دارای ۱۸۳ عضو است. ماده ۵ بر توقیف، مواد ۶ تا ۱۳ بر همکاری بین‌المللی، مواد ۱۴ تا ۲۰ و همین‌طور ماده ۲۴ بر ابزار امحاء کشت گیاهان مخدر و روان‌گردان تمرکز دارند. هر چند کنوانسیون بر قاچاق مواد مخدر تمرکز دارد و در آن اشاره‌ای به پول‌شویی نشده است، اما در مواد ۳، ۵، ۶ و ۷ به طور تلویحی بر پول‌شویی اشاره شده است (کنوانسیون وین، ۱۹۸۸). کنوانسیون وین با کنوانسیون سازمان ملل علیه جرائم سازمان یافته فراملی (پالمو)^۲ در سال ۲۰۰۰ دنبال و در سال ۲۰۰۳ اجرایی شد. ۱۴۷ کشور این کنوانسیون ۴۱ ماده‌ای را امضا کردند. مواد ۱۳ تا ۲۹ این کنوانسیون بر همکاری بین‌المللی برای مقابله با پول‌شویی تاکید دارند. هدف این کنوانسیون، ارتقاء همکاری‌های بین‌المللی برای مقابله با جرائم سازمان یافته فراملی به طور موثرتر می‌باشد. چیزی که کنوانسیون پالمورا متمایز می‌سازد، تاکید ماده ۱۱ آن بر حوزه صلاحیت قضایی است. به عبارت دیگر، این کنوانسیون شامل پول‌شویی در حوزه قضایی یک یا بیش از یک کشور شد (کنوانسیون پالمو، ۲۰۰۰).

علی‌رغم اینکه کنوانسیون وین به طور مستقیم به پول‌شویی اشاره نکرده است، با این حال به عنوان سنگ‌بنای رژیم بین‌المللی ضد پول‌شویی عمل کرده است. آنچه مشخص است این است که اولین تلاش‌ها برای ممانعت از پول‌شویی متمرکز بر قاچاق مواد مخدر بود. با گذر زمان، گستره فعالیت‌های غیرقانونی کسب درآمد افزایش یافت که طیف گسترده‌ای را از فروش اسلحه گرفته تا مواردی چون جرایم سایبری، قتل، قاچاق انسان و ترور یسم را در بر می‌گرفت. اما فرایندی که در میان همه آنها مشترک بود، شامل همان سه مرحله استقرار، استتار و ادغام می‌شود.

پس از کنوانسیون وین، دولت‌ها به مرور به این نتیجه رسیدند که جلوگیری از پول‌شویی گروه‌های تروریستی و بستن مخارج مالی آنها برای صلح و ثبات بین‌المللی امری حیاتی است. معاهدات و قطعنامه‌های متعددی به خصوص در سازمان ملل برای پیشبرد این امر تصویب شدند. در سال ۱۹۹۸، به پیشنهاد فرانسه، کمیته ویژه‌ای در سازمان ملل برای تنظیم

1. United Nations Convention against Illicit Traffic in Narcotic Drugs and Psychotropic Substances (the Vienna Convention) came into force on 11 November 1990

2. Palermo Convention

کنوانسیون برای جلوگیری از پول شویی ایجاد شد که نتیجه این کمیته، کنوانسیون ممانعت از تامین مالی تروریسم^۱ بود که در سال ۲۰۰۲ اجرایی شد. این کنوانسیون ۲۸ ماده‌ای تا سال ۲۰۱۳، ۱۸۶ عضو را در خود پذیرفت (الشیخ و الاسدی، ۱۳۹۸: ۱۰۵). ماده ۲ به طور مستقیم فعالیت‌های تروریستی را خطاب قرار می‌دهد و در مواد بعدی به موضوع تامین مالی تروریسم و راه‌های جلوگیری از آن می‌پردازد. اهمیت این کنوانسیون در تعریف تامین مالی تروریسم این است که عنصر مادی و معنوی جرم تامین مالی را ترکیب کرده است. کنوانسیون در عنصر مادی بیان می‌کند که هر فردی عملی را مرتکب شود که در چهارچوب کنوانسیون به هر شکلی، مستقیم یا غیرمستقیم، به طور غیرقانونی و ارادی منابع مالی را با نیت یا دانش به اینکه می‌تواند مورد استفاده تروریست‌ها قرار بگیرد، در اختیار آنها قرار دهد، عمل مجرمانه انجام داده است (کنوانسیون مقابله با تأمین مالی تروریسم، ۱۹۹۹).

در سال ۲۰۰۳، کنوانسیون سازمان ملل بر ضد فساد^۲ تصویب شد. این کنوانسیون به این آگاهی جهانی باز می‌گردد که رابطه بین جرم سازمان یافته و فساد مورد شناسایی قرار گرفته است. فساد در خصوص انواع گوناگون جرم چون تروریسم، پولشویی و دیگر موارد تبدیل به پدیده‌هایی بین‌المللی شده‌اند که امنیت و ثبات سیاسی در جهان را تحت تاثیر قرار می‌دهند. وجود یک نهاد ضد فساد بین‌المللی می‌تواند ابزاری نیرومند در مقابله با فساد باشد (کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مبارزه با فساد، ۲۰۰۳). این تلاش‌ها با اتفاقات تروریستی ۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱ به صورت جدی در جامعه بین‌المللی افزایش یافت و قطعنامه‌های بسیاری برای مقابله با فسادهای مالی و پول شویی به امضاء رسیدند.

۵- اف.ای.تی. اف و اقدامات ضد پول شویی

از میان تلاش‌هایی که برای جلوگیری از پول شویی صورت گرفته، اف.ای.تی. اف از مهمترین آنها است. این نهاد هیات تصمیم‌گیری بین‌حکومتی است که چهارچوبی جامع برای مقابله با پول شویی در سراسر جهان ارائه داده است. این نهاد مبتنی بر کنوانسیون وین، کنوانسیون

1 International Convention for the Suppression of the Financing of Terrorism – the Convention against FT

2 UN Convention against Corruption

پارمو و بیانیه اصول ناظران بانکی^۱ است. تحت تاثیر وقایع یازدهم سپتامبر ۲۰۰۱، حوزه فعالیت این نهاد گسترش یافت و مبارزه با تامین مالی تروریسم را در برنامه کاری خود قرار داد. گروه ویژه اقدام مالی توصیه‌هایی کرده است که در پی ایجاد استاندارد بین‌المللی مبارزه با پولشویی، تأمین مالی تروریسم و گسترش سلاحهای کشتار جمعی شناخته شده می‌باشد. این توصیه‌ها اساس اقدام هماهنگ برای حفاظت از سلامت نظام مالی بین‌الملل در برابر این تهدیدات و ایجاد سطحی از اطمینان در این زمینه است. گروه ویژه اولین بار در سال ۱۹۹۰ توصیه‌های خود را صادر کرد که، بعدها به منظور حفظ روزآمدی، کارآمدی و همچنین کاربرد جهانی، تا سال ۲۰۱۲ پنج بار در آن بازنگری انجام داد (حدادی و مرادیان، ۱۳۹۸: ۱۸۸).

اف.ای.تی.اف در غالب چهار پیشنهاد سعی در شفاف‌سازی نظام مالی کشورها دارد. چهار پیشنهاد در سال ۱۹۹۰ برای اولین بار مطرح شدند و در سال‌های ۱۹۹۶ و ۲۰۰۳ متناسب با شرایط زمانی مورد بازنگری و اصلاح قرار گرفتند.^۲ هدف اصلی چهار پیشنهاد، ارتقاء سیاست‌گذاری‌ها در دو سطح ملی و بین‌المللی برای مبارزه با پول‌شویی از دریچه نظام‌های قضایی، اجرایی و مالی و قانون‌گذاری بود. تفسیر اف.ای.تی.اف از پیشنهاد شماره ۲۹ این است که دولت‌ها باید اطمینان حاصل کنند در چهارچوب گروه اگمنت و واحدهای مالی اطلاعاتی آن، اقدام به مبادله اطلاعات درباره پول‌شویی و تامین مالی تروریسم کنند.^۳ پیشنهادها بر سه موضوع تاکید داشتند:

- بهبود نظام حقوقی ملی،

- ارتقاء نقش نظام مالی، و

- تقویت همکاری بین‌المللی.

در سال ۲۰۰۳، اف.ای.تی.اف برای تطبیق با خطر تروریسم‌بازینی شد. بازبینی به طور خاص بر ارتباط تروریسم و پول‌شویی متمرکز شد. یکی از اصلاحیه‌های مهم بر این موضوع تاکید داشت که تروریست‌ها و دیگر مجرمان نمی‌توانند سرمایه‌گذاری یا پول‌شویی از طریق انتقال فیزیکی پول یا موارد دیگری چون در وجه حامل انجام دهند. بر همین اساس، این نهاد

---

۱. توسط کمیته نظارت بانکی باسل منشر شد و در حال حاضر تحت عنوان چهار پیشنهاد در خصوص پولشویی شناخته می‌شود.

2. fatf-gafi.org

3. egmontgroup.org

کشورها را به ۴ دسته استاندارد، در حال پیشرفت، غیرهمکار و لیست سیاه تقسیم می‌کند. لیست سیاه همان لیستی است که سازمان همکاری اقتصادی و توسعه منتشر می‌کند و با عنوان لیست «کشورها و قدرتهای نامناسب برای همکاری» نیز شناخته می‌شود.^۱ این لیست ثابت نیست و این سازمان به خود این اختیار را داده تا در صورت ارائه شواهد، لیست سیاه را تغییر داده و کشوری را حذف یا اضافه کند (دنیای اقتصاد، ۱۳۹۹).

این نهاد بر این موضوع تاکید دارد که کشورهای مختلف دارای نظام‌های حقوقی و مالی متفاوتی هستند، به همین دلیل یک چهارچوب مشخص برای عمل ارائه نمی‌دهد. پیشنهادها، استانداردهای حداقلی هستند به گونه‌ای که هر دولتی متناسب با شرایط داخلی خود بتواند با آن سازگار شده و اقدام به ایجاد قوانین و قواعد عملی و اجرایی کند. چهل پیشنهاد ارائه شده حاوی هشت پیشنهاد ویژه در خصوص ممانعت از تامین مالی تروریسم، طرح کرده است. مهمترین عنصر پیشنهادها برای مقابله با پول شویی و تامین مالی تروریسم، ایجاد نظام نظارتی است که همه دولت‌ها باید به آن پایبند باشند و برای اطمینان از این پایبندی و ارزیابی به موقع این نظارت‌ها، تمامی اقدامات بر اساس دو پایه هیات‌های اف.ای. تی.اف که همان صندوق بین‌المللی پول و بانک جهانی هستند، صورت خواهند گرفت.^۲

اولین قدم در پیشنهادها، جرم انگاشتن پول شویی منطبق با کنوانسیون‌های وین و پالمو می‌باشد. پیشنهاد شماره چهار عملاً پنهان‌کاری در عملیات‌های مالی و اعمال قوانینی که از اجرایی شدن چهل پیشنهاد جلوگیری می‌کند را منع می‌کند. بر همین اساس، در پیشنهاد شماره ۵، نهاد‌های مالی نمی‌توانند از حساب‌های بی‌نام یا با اسامی صوری استفاده کنند، و در صورت وجود حساب‌ها با نام‌های مشکوک، اطلاعات اسامی باید در اختیار ناظران قرار گیرند. همچنین، در صورت وجود هر نوع اطلاعات مشکوک، باید سریع به واحدهای اطلاعاتی مالی گزارش شود. در پیشنهاد شماره ۱۹، بر ایجاد سیستم کامپیتری اشاره شده است که هر نوع مبادله مالی داخلی یا بین‌المللی که از مبلغ معینی تجاوز کند را به مقامات صلاحیت‌دار گزارش کند.^۳

۱. در سال ۲۰۰۹ نام ایران برای اولین بار در این لیست قرار گرفت.

2. fatf-gafi.org

۳. fatf-gafi.org

پیشنهاد شماره ۲۶ از دولت‌ها می‌خواهد تا واحدهای اطلاعاتی مالی ایجاد کنند که در سطح ملی فعالیت دارند و در هر زمان به اطلاعات مالی، حقوقی و اجرایی دسترسی داشته باشند و بتوانند با واحدهای اطلاعاتی مالی دیگر کشورها به اشتراک گذاشته و به تحلیل و ارزیابی آنها بپردازند. و بر اساس پیشنهاد شماره ۳۴، باید شفافیت در خصوص مقام‌های حقوقی که در سیستم مالی کشور فعالیت دارند، وجود داشته باشد. و همچنین دولت‌های عضو باید بر اساس پیشنهاد شماره ۳۵، به دیگر کنوانسیون‌های بین‌المللی مرتبط به خصوص کنوانسیون وین و پارامو بیبوندند تا از این طریق بتوانند همکاری‌های بین‌المللی در خصوص ممانعت از پول‌شویی و تامین مالی تروریسم را تسهیل کنند. و در نهایت، در پیشنهاد شماره ۴۰، همکاری حتی با دولت‌های غیر عضو نیز در شرایط خاص پیش‌بینی شده است.^۱

پیشنهادات چهل‌گانه به دنبال شرایطی هستند که فرایندهای پول‌شویی را مختل کرده و حساسی‌تر می‌سازد و بین‌المللی را امکان‌پذیر و شفاف‌تر سازند، به گونه‌ای که کشورها به واسطه اختیارات حاکمیتی مانع شناسایی و پیگیری جرم پول‌شویی به خصوص توسط مقامات دولتی نشوند. لذا، یکی از تعبیرهایی که از این نوع پیشنهادات شده است، دلالت بر این دارد که این امر دسترسی به اطلاعات محرمانه را ممکن کرده و این باعث تضعیف برخی دولت‌ها در نظام بین‌الملل می‌شود. ایران از جمله کشورهایی است که با چالش جدی در عضویت چه در عرصه داخلی و چه در عرصه بین‌المللی با آن مواجه می‌باشد، زیرا در ایران نسبت به اهداف اف.ای.تی.اف اعتماد وجود ندارد و در عین حال، این دیدگاه نیز وجود دارد که پیوستن به آن می‌تواند حداقل برخی از مشکلات اقتصادی ایران را برطرف سازد. در ادامه بحث، به پیشینه این موضوع در ایران و تحلیل شرایط فعلی می‌پردازیم.

۶- ایران و اف.ای.تی.اف

اف.ای.تی.اف به طور ویژه‌ای نسبت به توان ایران در رسیدگی به امکان تامین مالی تروریسم در نظام مالی خود بدبین است و به همین دلیل، از اعضاء خواسته است تا توجه ویژه‌ای به مراودات مالی خود با ایران داشته و خطر پول‌شویی و تامین مالی تروریسم در نظام مالی

1 . fatf-gafi.org

ایران را به موسسات مالی و تجاری خود گوشزد کنند (بیانیه عمومی اف.ای.تی.اف.^۱، ۲۰۱۲). البته، تفسیری که می‌توان از این اخطار داشت به این معنا نیست که این نهاد ایران را متهم به تامین مالی تروریسم از طریق پول شویی می‌کند، بلکه به طور ضمنی به این معناست که ایران به دلیل عدم شفافیت در نظام مالی و وجود ضعف‌های حسابرسی، جزء کشورهای پرریسک در جلوگیری از پول شویی و به تبع آن، تامین مالی تروریسم می‌باشد. اف.ای.تی.اف. ایران را تحت فشار قرار داده است تا هر چه سریع‌تر اقدام به ایجاد سازوکار شفاف در مقابله با تامین مالی تروریسم یا به عبارتی، ضد پول شویی کند. در بیانیه سال ۲۰۰۷ اف.ای.تی.اف. آمده است که «فقدان رژیم جامع ضد پول شویی/ضد تامین مالی تروریسم در جمهوری اسلامی ایران باعث نفوذپذیری شدید نظام مالی بین‌المللی شده است» (بیانیه در مورد ایران^۲، ۲۰۰۷).

همین ایراد در بیانیه سال ۲۰۰۹ (بیانیه در مورد ایران، ۲۰۰۹) و در بیانیه عمومی سال ۲۰۱۲ با بازگشت به لحن سال ۲۰۰۷ ادامه داشت. در ماده ۲۱ قطعنامه ۱۹۲۹ (۲۰۱۰) شورای امنیت نیز بین اف.ای.تی.اف. و برنامه هسته‌ای ایران ارتباط برقرار شد. بیانیه عمومی ۲۰۱۶ اف.ای.تی.اف. با استقبال از تعهد ایران در مذاکرات هسته‌ای، نام ایران در لیست سیاه را به مدت ۱۲ ماه به حالت تعلیق درآورد و در نهایت، تداوم این امر را منوط به ایجاد شفافیت در نظام مالی ایران کرد (بیانیه عمومی اف.ای.تی.اف.، ۲۰۱۶).

برجام یا توافق هسته‌ای سال ۲۰۱۵ ایران با قدرت‌های بزرگ به عنوان نقطه عطف روابط ایران با جهان و به طور خاص اف.ای.تی.اف. قلمداد شد. در سال ۲۰۱۶، این نهاد از تعهدات ایران در مقابله با پول شویی و تامین مالی تروریسم استقبال کرد و تعلیق ایران از لیست سیاه تا فوریه ۲۰۱۸ تمدید شد. از سال ۲۰۱۶ به بعد، ایران سعی در افزایش همکاری در حوزه ضد پول شویی با دیگر اعضا داشته است و در عمل، انگلستان همکاری‌هایی با ایران در این حوزه برای ارتقاء نظام مالی ایران داشته است. همچنین، ایران عضو ناظر نهادهای متعددی^۳ شد که در مقابله با پول شویی فعال هستند. حتی مجلس ایران لایحه عضویت ایران در کنوانسیون

---

1. FATF Public Statement

2. FATF Statement on Iran

3. Eurasian Group, or EAG, a FATF-style regional body

سازمان ملل علیه جرائم سازمان‌یافته فراملی را تصویب کرد (لینسی و مستاتابی،^۱ ۲۰۱۸: ۵). تصویب قانون «مبارزه با تامین مالی تروریسم»^۲ در سال ۱۳۹۴ اقدامی بود که ایران در پاسخ به فشار اف.ای.تی.اف برای قفل کردن عملیات بانکی ایران به خصوص از بین رفتن امکان نقل و انتقال پول با بانک‌های خارجی انجام داد. طی آن، نظارت بیشتری بر پرداخت‌های مالیات صورت می‌گیرد و از این راه سعی دارد تا شبهات مربوط به تامین مالی تروریسم به واسطه وجود بازارهای غیرشفاف مالی را کاهش بدهد. اف.ای.تی.اف از ایران می‌خواهد اقدام‌های زیر را انجام دهد:

- به نحو مناسبی تامین مالی تروریست‌ها را جرم‌انگاشته و از جمله معافیت گروه‌های تحریم شده را که در تلاش برای پایان دادن به اشغالگری خارجی، نژادپرستی و استعمار هستند، حذف نماید.
- دارایی‌های تروریستی را در راستای قطعنامه‌های مرتبط شورای امنیت سازمان ملل شناسایی و بلوکه کند.
- نظام مناسب و قابل اجرای مراقبت مقتضی مشتریان را تضمین دهد.
- استقلال کامل واحد اطلاعات مالی را تضمین و تحویل گزارش فعالیت‌های مشکوک مربوط به تراکنش‌های مربوطه را الزامی کند.
- نحوه شناسایی و تحریم خدمات‌دهندگان غیرمجاز انتقال پول و اوراق بهادار به وسیله مسئولان را اثبات کند.
- معاهدات تامین مالی تروریست‌ها و پالرمو را تصویب و اجرا کرده و توانمندی ارائه مساعدت دوجانبه حقوقی را شفاف‌سازی نماید.
- تضمین دهد که موسسات مالی انتقال وجوه خود را ضمن تأیید در اختیار داشتن مشخصات کامل گیرنده و فرستنده انجام دهد.
- برقراری طیف وسیع‌تری از مجازات‌ها برای ارتکاب جرایم پولشویی برقرار شود.

1. Lincy and Mostatabi
2. Countering Financing of Terrorism (CFT)

- وضع قوانین و آئین نامه‌های مناسب جهت مصادره اموال دارای ارزش متناظر را تضمین دهد (دنیای اقتصاد، ۱۳۹۹).

لویح چهار گانه دولت برای انجام تعهدات نهاد اف.ای.تی.اف امروز به یکی از مهم ترین مسایل سیاسی کشور تبدیل شده است. یکی از چالش های ایران در پذیرش کامل آن، حضور اسرائیل به عنوان عضو ناظر است (مشرق نیوز، ۱۳۹۷) و از آنجا که این نهاد یک سازمان بین دولتی است، لذا در آن حق شرط امکان پذیر نیست. مسئله اصلی این است که اف.ای.تی.اف یک نهاد مشورتی است. وجود این خصوصیت ها در کنار هم موضوع را تبدیل به مسئله ای امنیتی می کند که قابل چشم پوشی برای ایران آن هم صرفاً به دلایل اقتصادی نیست. البته، باید خاطر نشان کرد که پذیرش ایران بلافاصله به معنای خروج ایران از لیست سیاه نخواهد بود، بلکه ایران وارد مرحله بعدی یا همان بررسی صلاحیت ایران برای خروج از لیست سیاه خواهد شد.

مسئله بعدی برای مخالفان ایران برای پیوستن به اف.ای.تی.اف، موضوع تحریم های ایالات متحده می باشد که امکان مبادلات ایران با دنیای خارج و مراودات مالی در سطح کنونی را نیز غیر ممکن می سازد و عملاً با پیوستن به اف.ای.تی.اف، تضمینی برای حل این مشکل وجود ندارد. مسئله دیگری که مخالفان در ایران به آن استناد می کنند، نوع ارتباط واحد های اطلاعاتی مالی با اف.ای.تی.اف است. این واحدها به عنوان نهادی در سطح ملی در وزارت اقتصاد فعالیت خواهند داشت و به دلیل دسترسی به اطلاعات و تراکنش های مالی در جهت امور نظارتی، اطلاعاتی را در اختیار اف.ای.تی.اف قرار می دهند که می توانند باعث ضعف ایران در مقابل دیگر کشورها شوند (مشرق نیوز، ۱۳۹۷).

در مقابل، موافقان از دریچه دیگری به موضوع می نگرند. از نظر آنها، نپیوستن ایران به اف.ای.تی.اف و باقی ماندن نام کشور در لیست سیاه، هم پیمان های محدود ایران را به دلیل تبعات مراودات با ایران دور ساخته و عملاً باعث کامل شدن تحریم های اقتصادی خواهد شد. این امر سرمایه گذاری خارجی ایران را به صفر خواهد رساند و فعالیت شرکت های ایرانی در دیگر کشورها کاملاً متوقف شده و هیچ بانک و نهاد مالی جرات ایجاد شعبه در ایران یا

همکاری با بانک‌های ایرانی را به خود نخواهد داد. در صورت نپیوستن به اف.ای.تی.اف تقریباً هیچ بانک یا موسسه مالی با ایران همکاری نکرده و هزینه‌های جابجایی پول بر دوش مردم ایران سنگینی خواهد کرد (خبرگزاری جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۹۹).

نتیجه‌گیری

پول‌شوها همیشه راه جدیدی برای پول‌شویی و فعالیت‌های غیرقانونی مالی پیدا می‌کنند. لذا، برنامه‌های پیگیری فرایندهای پول‌شویی باید متناسب با زمان خود دچار تغییر و تحول شوند. تکنولوژی‌های نوین ردگیری پول‌شویی شاید تا حدودی توانسته باشند ابزارهای آن را تحت کنترل درآورده باشند، اما نمی‌توانند به طور کامل آن را متوقف سازند و باید با سرعت خود را با شرایط زمانی تطبیق دهند. تطبیق نیازمند همکاری و به اشتراک گذاشتن تکنولوژی و اطلاعات بین کشورها است. به خصوص، با گسترده‌گی فعالیت‌های تروریستی در دو دهه گذشته، دولت‌های بیشتری به این فهم مشترک رسیده‌اند که برای مقابله با تروریسم به خصوص تامین مالی تروریسم که به عنوان گلوگاه فعالیت‌های تروریستی شناخته می‌شود، نیازمند همکاری بیشتر در این زمینه با توجه به اعتمادسازی و شفافیت هستند. بر اساس سیاست «مشتری خود را بشناس» و نظریه «ثبات مبتنی بر شفافیت»، دولت‌ها برای پیشگیری از پول‌شویی و تامین مالی تروریسم، اقدام به ایجاد سازوکارهای متعددی کردند که اوج آن در اف.ای.تی.اف متبلور شد.

اف.ای.تی.اف با ارائه پیشنهادهایی برای ایجاد شفافیت در نظام مالی کشورها و فراهم کردن زمینه‌های همکاری، سعی در پیشگیری از پول‌شویی و تامین مالی تروریسم داشت و حتی در این فرایند در مواردی از عنصر اجبار نیز استفاده کرده است که به طور غیرمستقیم از طریق نهادهای دیگر اعمال شده‌اند؛ اما مسیر همکاری‌ها در این چهارچوب چندان هموار نبود. مهمترین چالش‌های مقابله همکاری برای پیشگیری از پول‌شویی و به تبع آن، تامین مالی تروریسم عبارتند از محدودیت‌های حاکمیتی مبنی بر اینکه حکومت‌ها تمایل ندارند بسیاری از اطلاعات محرمانه خود را در اختیار نهادهای بین‌المللی یا دیگر دولت‌ها قرار دهند. چالش بعدی، فقدان نیروی ماهر در این حوزه است. همچنین، در کنار داشتن پرسنل مجرب،

به روز بودن آنها متناسب با قوانینی که به طور مستمر در حال تغییر است، مسئله دیگری است که دولت‌ها و نهادهای بین‌المللی با آن مواجه هستند.

اما مسئله دیگری که برخی کشورها در همکاری با اف.ای.تی.اف با آن مواجه هستند، در حوزه ایدئولوژی و سیاست‌های کلان در عرصه بین‌المللی است. جمهوری اسلامی ایران به طور خاص در همکاری با اف.ای.تی.اف و پیش‌شرط‌های آن با سه مانع روبرو است. اول، حضور دولت‌های متخاصم چون اسرائیل در این نهاد می‌باشد که ایران به هیچ عنوان حاضر به همکاری یا مبادله اطلاعات با آن نیست. مانع دوم، تفاوت در تعریف واژه تروریسم و گروه‌های تروریستی است که بین ایران و بسیاری از اعضای اصلی اف.ای.تی.اف اختلاف نظر وجود دارد. این امر تبادل اطلاعات در خصوص تامین مالی تروریسم در نظام مالی ایران و بسیاری از کشورها را دچار مشکل می‌کند. و مانع سوم که ارتباط مستقیم با دو مانع اول دارد این است که اف.ای.تی.اف یک سازمان بین‌المللی است و نه کنوانسیون. بر اساس قواعد بین‌المللی حاکم حق شرط قابل اعمال در سازمان‌های بین‌المللی نیست و عملاً ایران نمی‌تواند در خصوص دو مانع اول اقدام به استفاده از حق شرط کند.

منابع فارسی:

- ابوالحسنی هستیانی، اصغر؛ دانیالی، قربان (۱۳۹۷). تدوین الگوی راهبردی پیشگیری از پولشویی در ساختار بانکی کشور (مطالعه موردی بانک صادرات ایران)، فصلنامه مدیریت اقتصاد و حسابداری، دوره ۶، شماره ۴.
- الشیخ، حیدر و الاسدی، ضیاء (۱۳۹۸). مبارزه با تأمین مالی تروریسم و جایگاه آن در اسناد بین‌المللی بانگاهی به سیاست جنایی ایران و عراق، فصلنامه داخلی کانون وکلای دادگستری، شماره ۱۸، ۱۳۹۸.
- حدادی، مهدی؛ مرادیان، بهرام (۱۳۹۸). مفهوم مراقبت بایسته در حقوق بین‌الملل و مقررات گروه ویژه اقدام مالی، شماره ۶۱، ۱۳۹۸.
- راضیانی، اعظم (۱۳۹۳). ارزیابی مدل پول شوئی واکر در اقتصاد مواد مخدر ایران، فصلنامه علمی و پژوهشی اعتیادپژوهی دوره ۱، شماره ۴.
- رفیعی شمس آبادی، پریسا (۱۳۸۷). پولشویی و اثرات آن بر روی سیستم مالی (مطالعه موردی: حوزه‌های مالیاتی، گمرک و بازار سرمایه)، اداره تحقیقات، کنترل ریسک و تطبیق، بانک سپه.
- صدیق، میرروح الله؛ صدیق، میرابراهیم (۱۳۸۷). کنوانسیون پالمو: جنایات سازمان یافته فراملی، انتشارات رامان.
- عالی پور، حسن (۱۳۸۵). پول شوئی؛ تهدیدی علیه امنیت ملی، فصلنامه مطالعات راهبردی، دوره ۹، شماره ۳۲.
- کیانی زاده، حسین؛ بکی حسکویی، مرتضی (۱۳۸۴). بررسی زمینه‌های پولشویی و تأثیرات آن بر رشد اقتصادی در ایران، فصلنامه پژوهشی دانشگاه امام صادق (ع)، شماره ۲۷.
- یاورى بافقی، امیر حسین؛ رحیمی، علی (۱۳۹۸). بررسی تاثیر رویکرد اطلاعات محوری بر جرم‌یابی پول شوئی، فصلنامه علمی کاراگاه، دوره ۱۲، شماره ۴۷.

منابع اینزنتی فارسی

- خبرگزاری جمهوری اسلامی ایران (۱۸ خرداد ۱۳۹۹). زمان دریافت: ۱۹ خرداد ۱۳۹۹، از (<https://www.irna.ir/news>).
- کمیته بال چیست؟ زمان دریافت: ۱۷ خرداد ۱۳۹۹، از (<http://www.ibena.ir>).
- کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مبارزه با جرائم سازمان یافته فرا ملی (پالمو، ۲۰۰۰). زمان دریافت: ۱۷ خرداد ۱۳۹۹، از (<file:///C:/Users/Selenaa/Downloads>).
- کنوانسیون سازمان ملل متحد درباره قاچاق غیرقانونی مواد مخدر و داروهای روانگردان (۱۹۸۸). زمان دریافت: ۱۷ خرداد ۱۳۹۹، از (<file:///C:/Users/Selenaa/Down-loads>).
- کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مبارزه با فساد (۲۰۰۳). زمان دریافت: ۱۷ خرداد ۱۳۹۹، از (<file:///C:/Users/Selenaa/Downloads>).
- کنوانسیون مقابله با تأمین مالی تروریسم (۱۹۹۹). زمان دریافت: ۱۷ خرداد ۱۳۹۹، از (<file:///C:/Users/Selenaa/Downloads>).
- دنیای اقتصاد، همه آنچه که درباره اف‌ای‌تی‌اف باید بدانید (خرداد ۱۳۹۹). زمان دریافت: ۱۷ خرداد ۱۳۹۹، از (<https://donya-e-qtasad.com>).
- مشرق نیوز (۱۳۹۷). همه مخاطرات پذیرش شروط FATF به زبان ساده، زمان دریافت: ۱۸ خرداد ۱۳۹۹، از (<https://www.mashreghnews.ir/news>).

منابع انگلیسی:

- Muller, Wuoter, Kalin, Christian and John G. Goldworth (2007). **Anti-Money Laundering: International Law and Practice**, Wiley.
- Muling, Elizabeth Vallery, Smith, Murphy (2008). **Understanding and Preventing Money Laundering**, working paper.
- Valerie, Lincy and Mostatabi, Mana (2018). **The FATF Keeps Iran on Blacklist While Ignoring Proliferation Financing Threat**, Wisconsin Project, Iran Watch.

منابع اینترنتی انگلیسی:

- High-risk and non-cooperative jurisdictions: FATF Public Statement** (2012). retrieved 05, 06, 2020 from <http://www.fatf-gafi.org/>.
- FATF 40 Recommendations** (2003). retrieved 07, 06, 2020 from <http://www.fatf-gafi.org/publications/fatfrecommendations>.
- FATF Public Statement** (2016). retrieved 04, 06, 2020 from <http://www.fatf-gafi.org/countries/d-i/iran>.
- FATF Statement concerning Iran, Uzbekistan, Turkmenistan, Pakistan and São Tomé and Príncipe** (26 February 2009). retrieved 04, 06, 2020 from <http://www.fatf-gafi.org>.
- FATF Statement on Iran** (Paris, 11 October 2007). retrieved 04, 06, 2020 from <https://www.anti-moneylaundering.org>.
- Financial Intelligence Units (FIUs)**, retrieved 06, 06, 2020 from <https://egmontgroup.org/>.
- Know Your Customer in Banking**, retrieved 20, 06, 2020 from <https://www.thalesgroup.com/>.
- Resolution 1929 of Security Council** (2010). retrieved 04, 06, 2020 from <http://dag.un.org/bitstream/handle>.
- The 40 Recommendations**, retrieved 07, 06, 2020 from <https://www.fatf-gafi.org/>.
- Supporting International Standards**, retrieved 06, 06, 2020 from <https://www.ifac.org/>.
- What is KYC and why does it matter?**, retrieved 10, 06, 2020 from <https://fin.plaid.com/articles/kyc-basics/>.